

Harrie Eijkelhof

Directeur van het Freudenthal Instituut
voor Didactiek van wiskunde en
natuurwetenschappen

Scheve zaken

Tot voor kort was PISA voor de meeste mensen alleen een stadje in Italië met een scheve toren. Maar als ik nu het woordje PISA laat vallen tijdens ontmoetingen met Deense of Noorse collega's uit het onderwijs, dan komt de stoom uit hun oren. Dat heeft te maken met de impact van de driejaarlijkse meting van kennis en vaardigheden die de OECD laat uitvoeren onder 15-jarige leerlingen. Die meting betreft de gebieden lezen, wiskunde en natuurwetenschappen en wordt gedaan in alle OECD-landen en in nog zo'n 40 andere naties. Dat programma heet officieel *Programme for International Student Assessment*, in afkorting PISA. Waarom hebben de Deense en Noorse collega's zo'n moeite met PISA? Dat is een gevolg van het feit dat hun resultaten laag zijn in vergelijking met andere OECD-landen. Hun regeringen vinden het verontrustend dat de scores zo laag zijn en nemen dan maatregelen in de vorm van een strak toetsregime zonder zich te realiseren wat de negatieve gevolgen hiervan zijn.

Bij die vergelijking tussen landen zijn kanttekeningen te plaatsen. PISA meet namelijk niet wat in het onderwijs aan bod is gekomen, de vragen zijn niet gebaseerd op het gemeenschappelijke deel van de curricula in de betreffende landen. Nee, de OECD baseert de metingen op kennis en vaardigheden die gewenst zijn voor iedereen aan het eind van de leerplichtige leeftijd. Gemiddeld is dat 15 jaar. Met die kennis en vaardigheden gewapend zou je als gewone burger voorbereid moeten zijn op de toekomst. Daartoe zijn zogenaamde *literacy frameworks* opgesteld voor lezen, wiskunde en natuurwetenschappen en daarover zijn de OECD-landen het eens geworden. PISA richt zich dus op de drie domeinen vanuit het perspectief van burgerschap en meet daarmee niet de staat van het onderwijs in zijn volle omvang. Aanvankelijk was het ook niet de bedoeling om de resultaten in ranglijsten te publiceren, maar in de media en bij politici krijgen de PISA-resultaten wel de betekenis van een wedstrijd tussen landen: Finland en Shanghai zijn *top-of-the-world*. Nederland staat in Europa hoog in de lijstjes maar in de wereld op circa plaats 10, hetgeen door sommigen wordt uitgelegd als een pluim op de hoed van docenten en door anderen als een teken van de droevige staat van het Nederlandse onderwijs. Door OCW worden de PISA-scores sinds kort gebruikt als meetbare doelen voor het beleid: elke drie jaar een paar

punten hoger scoren op elk van de vakgebieden, met als richtsnoer een plaats in de top-5.

Er is nog iets opvallends aan de hand met PISA. In de Europese Unie wordt zeer omzichtig omgegaan met afspraken over het onderwijs. Op tal van terreinen worden strakke afspraken gemaakt waar landen zich aan moeten houden omdat het grensoverschrijdende belangen betreft, zoals het milieu, immigratie en mededinging. Maar als het gaat om onderwijs wordt steeds gewezen op de autonomie van de landen waar niet aan getornd mag worden. Ik begrijp dat niet: enerzijds worden landen met elkaar vergeleken met PISA-normen waar men het over eens is, anderzijds mogen we geen afspraken maken over inhoud en kwaliteit van ons basis- en voortgezet onderwijs. Dat laatste lijkt me noodzakelijk willen we Europa een sterke positie in de wereld geven, maar ook als we binnen Europa mobiliteit van jonge mensen willen bevorderen.

Om misverstanden te voorkomen: ik voel niets voor een Europese didactiek en voor strakke voorschriften die inbreuk maken op de professionaliteit van docenten in basis- en voortgezet onderwijs. Ik heb er geen moeite mee dat landen hun onderwijs laten aansluiten op de culturele verworvenheden en dat zij verschillen in de manier waarop zij hun onderwijs inrichten. Maar waarom kunnen we geen curriculumafspraken maken over kennis en vaardigheden waarover in PISA-verband overeenstemming bestaat en daarnaast over kennis en vaardigheden die noodzakelijk zijn voor vervolgstudies? Vergelijking tussen landen wordt dan zinvoller. De resultaten zullen de nieuwsgierigheid wekken naar het onderwijs in andere landen en aanleiding geven nog eens goed te kijken naar het eigen onderwijs. Zo wordt samenwerking over de landsgrenzen heen bevorderd op een manier die minder vrijblijvend is dan nu in Europese projecten veelal het geval is. Ik verwacht dat dit op den duur zal leiden tot beter onderwijs in alle Europese landen. Ongerijmdheden zoals de relatie tussen PISA en het onderwijs moeten we rechtzetten, maar de toren van PISA mag van mij scheef blijven staan.